

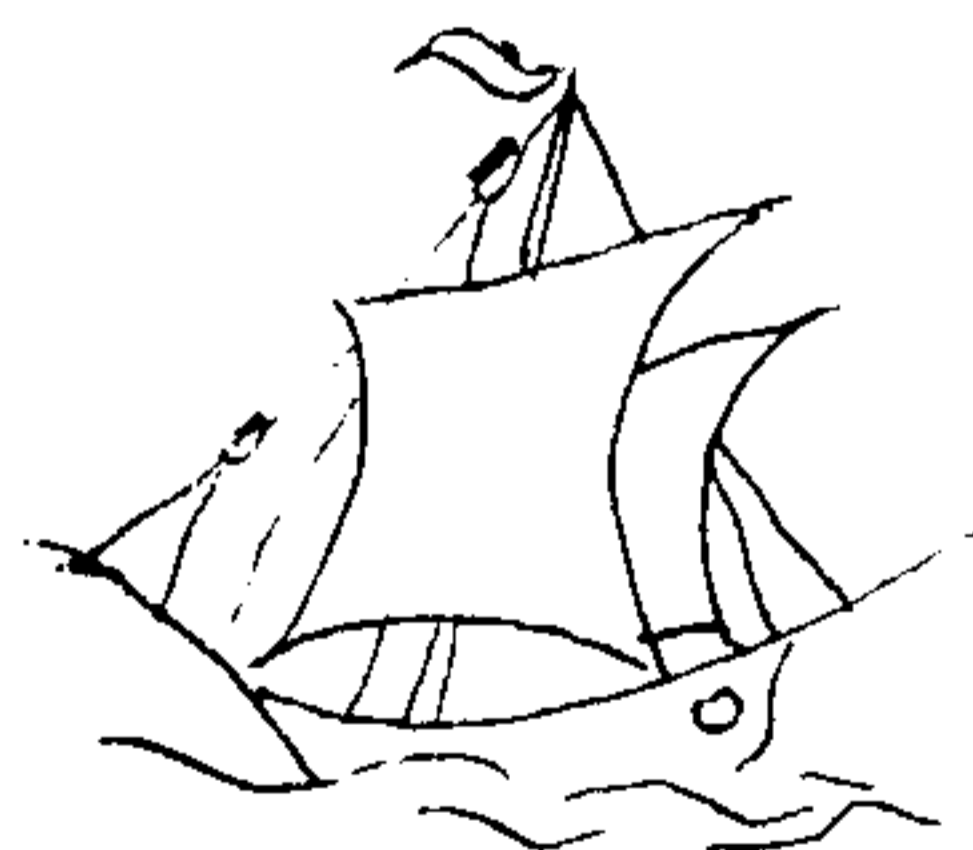
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΕΦΑΛΟΥ - ΚΩ

ΚΕΦΑΛΙΑΝΕΣ ΟΨΕΙΣ

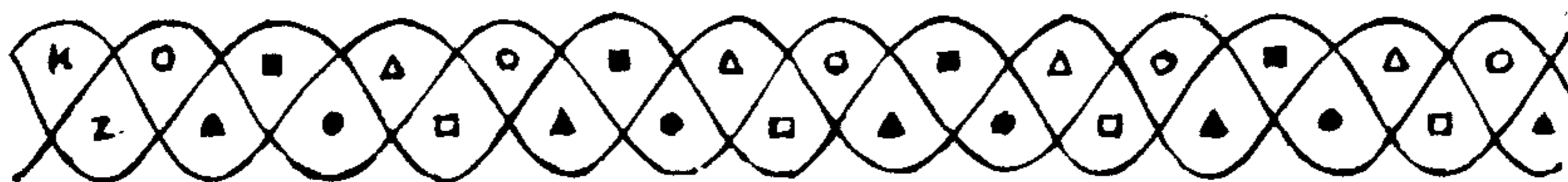
ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΥΛΗΣ

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΑΘΗΝΑ 1994

Δ. ΠΟΛΙΤΗ

ΚΕΦΑΛΙΑΝΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΙΣ*

Εισαγωγικό σημείωμα

Πολλοί είναι οι φιλολογικοί ορισμοί που έχουν διατυπωθεί, μέχρι σήμερα, για την «παροιμία». Ο Αριστοτέλης (4ος αι. π.Χ.) ήταν ο πρώτος που όρισε τις παροιμίες ως: «...παλαιᾶς...φιλοσοφίας...ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διά συντομίαν καὶ δεξιότητα» (Απόσμ. 13, εκδ, Rose), και ο επιστημονικός αυτός ορισμός ενυπάρχει, ουσιαστικά, σε κάθε νεότερο που έχει δοθεί στον όρο «παροιμία».

Απ' όλους τους ορισμούς, πρακτικότερο θεωρούμε αυτόν που διατύπωσε ο καθηγητής Δ. Λουκάτος: «Παροιμία είναι ο μικρός έμμετρος ή πεζός λόγος, που διατυπώνει παραστατικά και συχνότατα αλληγορικά μια σοφή γνώμη, μια διαπίστωση, μια συμβουλή, και που επαναλαμβάνεται στον καθημερινό λόγο σαν επιχείρημα ή παράδειγμα»¹. Ωστόσο, η λαογραφική έρευνα και μελέτη έχει καταδείξει αρκετά θεωρητικά προβλήματα που σχετίζονται τόσο με το περιεχόμενο των παροιμιών, όσο και με τη μορφή τους.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Μ. Γ. Μερακλή, εκτός από τις παροιμίες υπάρχουν και τα συγγενικά είδη τους: τα γνωμικά και οι παροιμιακές εκφράσεις, που συνήθως συγχέονται και ούτε καν δηλώνεται η ιδιαιτερότητά τους. Στην παροιμία πάντως, πρέπει «το νόημα της να αποδίδεται με μια εικόνα» και «το περιεχόμενο της εικόνας να μεταφέρεται από αυτό, στο οποίο φαίνεται ότι κυριολεκτείται, σε κάτι άλλο»². Το γνωμικό είναι

---

*Τις «Κεφαλιανές παροιμίες και φράσεις» συγκέντρωσε ο Γιώργος Παπαντωνίου· την (ημι)φωνητική τους μεταγραφή πραγματοποίησε ο Δημήτρης Πολίτης.

1. Δ. Λουκάτου, *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*, Β' έκδ. Αθήνα, ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ, 1978, σ. 123 κ.ε.

2. Μ. Γ. Μερακλή, *Παροιμίες*, Αθήνα, ΠΑΤΑΚΗΣ, 1985, σ. 10.

ανεικονικό· δεν υπάρχει σ' αυτό ούτε εικόνα αλλά ούτε και μεταφορά. Στην παροιμιακή έκφραση πάλι, που είναι «ονοματικός ή επιρρηματικός προσδιορισμός ενός όρου της προτάσεως: του υποκειμένου ή του ρήματός της»³, υπάρχει και η εικόνα και η μεταφορά. Αναφέρεται, τέλος, και ο παροιμιόμυθος (ή μυθοπαροιμία) «που είναι η επιγραμματική συνόψιση ενός ολόκληρου μύθου»⁴.

Δεν είναι στις προθέσεις μας, ούτε και έχουμε βέβαια τη δυνατότητα, να δώσουμε απαντήσεις σε λαογραφικά ζητήματα ή να διαλύσουμε τη σύγχυση σχετικά με τις παροιμίες και τα συγγενικά τους είδη. Αν αναφέρουμε όλα τα παραπάνω, το κάνουμε για λόγους καθαρά πληροφοριακούς. Εξάλλου, και ο τίτλος ακόμη της εργασίας μας –μιας εργασίας που αποσκοπεί, κυρίως, στην καταγραφή και διάσωση του λαογραφικού αυτού υλικού– χωρίς να παραγνωρίζει την ουσία του ζητήματος, δείχνει μάλλον ουδέτερος απέναντι σε μια τέτοια προβληματική. Γι' αυτό και δε θα επιχειρήσουμε τη διάκριση των παροιμιών και φράσεων που παρουσιάζονται.

Οι κεφαλιανές παροιμίες και φράσεις συγκεντρώθηκαν με πολύ κόπο και απαίτησαν πολύ χρόνο για να μεταγραφούν φωνητικά (ή ακριβέστερα, ημιφωνητικά), ώστε να είναι πιο πιστή η απόδοσή τους. Το φωνητικό διάγραμμα που ακολουθεί, πιστεύουμε ότι θα βοηθήσει αρκετά τον αναγνώστη να κατανοήσει τον τρόπο που λέγονται, ακόμη και σήμερα. Ο τόνος σε πολλές από αυτές διακρίνεται από ιδιαίτερη ρυθμικότητα και μουσικότητα, ενώ κάποιες άλλες είναι πεζές. Διαφέρει βέβαια ο τρόπος που ακούγονται κάθε φορά. Διατηρήσαμε με μεγάλη προσοχή όσες έχουν μουσική χροιά, ενώ τις άλλες τις (μετα)γράψαμε απλώς στο τοπικό ιδίωμα.

Η κατάταξή τους έγινε αλφαβητικά, δηλαδή με βάση την πρώτη λέξη του κειμένου τους, και αυτό εξαιτίας έλλειψης χρόνου (αλλά και για εκδοτικούς λόγους). Ας θυμίσουμε ότι η παρουσίαση αυτή είναι μια πρώτη, σχετικά ολοκληρωμένη, καταγραφή. Ελπίζουμε ότι στο μέλλον, αφού συμπληρωθούν, θα γίνει και η ειδολογική αλλά και η λημματοθετική (ή λεξικογραφική) τους κατάταξη.

Οι περισσότερες από τις κεφαλιανές παροιμίες και φράσεις που παρουσιάζονται, προέρχονται από το λαϊκό αυτοσχεδιασμό, από τοπικές

---

3. Στο ίδιο, σ. 12.

4. Στο ίδιο, σ. 13, σημ. 6. Βλ. και Δ. Λουκάτου, *Νεοελληνικοί παροιμιόμυθοι*, Αθήνα, 1978.

ιστορίες, μύθους ακόμη και από αρχαία ρητά. Η παρουσίασή τους έχει το χαρακτήρα τοπικής συλλογής και όλες τους βοηθούν να αναδειχθεί όχι μονάχα η ιδιαιτερότητα των εννοιών και της μορφής του κεφαλιανού λόγου αλλά και η πνευματική και ηθική κατάσταση των ανθρώπων που τις χρησιμοποιούν. Παρά το ότι όμως επιμένουν να τονίζουν την ιδιαιτερότητά τους και να διεκδικούν μοναδικότητα, πολλές από αυτές έχουν πανελλήνιο χαρακτήρα, αν τις μελετήσουμε συγκριτικά και σκεφτούμε τις πιθανές διακινήσεις των κατοίκων ενός τόπου αλλά και τις αναπόφευκτες ανταλλαγές των πολιτιστικών αγαθών.

Η παράδοση αυτών των κληρονομημάτων στις νεότερες γενιές και η συνέχειά τους έγινε με τον τρόπο που μόνο ο λαός μας γνωρίζει. Στην Κεφαλο, με το γνωστό συντηρητισμό του ιδιώματός της και την ιδιαιτερότητα της γεωγραφικής της θέσης, ήταν ευκολότερο να διατηρηθούν και να κληροδοτηθούν στις επόμενες γενιές. Με τη βοήθεια και αυτών των γραπτών μνημείων του λόγου μεταφέρεται και διδάσκεται στους νεότερους η εμπειρία και η θυμοσοφία των παλαιότερων, ενώ παράλληλα τους προσφέρουν έτοιμους τύπους αλληγορίας και παρομοίωσης, για να λειτουργούν και να πλουτίζονται λεκτικά.

Τελειώνοντας το εισαγωγικό αυτό σημείωμα, νιώθουμε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε όλους εκείνους τους Κεφαλιανούς και τις Κεφαλιανές που δέχτηκαν πρόθυμα να μας βοηθήσουν και που χωρίς τη δική τους κατάθεση «ψυχής» δε θα ήταν δυνατή αυτή η καταγραφή. Επίσης, ευχαριστούμε θερμά την κ. Ελευθερία Γιακουμάκη, Διευθύντρια του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών, για τις πολύτιμες συμβουλές και υποδείξεις της κατά τη σύνταξη αυτής της εργασίας.

ΦΩΝΗΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ*

Φωνήεντα: όλα είναι όμοια με αυτά της Κοινής Νεοελληνικής.

[Εκτός από τις παθήσεις, ιδιαιτερότητες εντοπίζονται ως προς την οξύτητα εκφώνησης του φωνήεντος (φωνηεντισμός) που τονίζεται σε μια λέξη, σε περίπτωση συνάντησης δύο όμοιων φωνηέντων μετά τη σίγηση του ενδιάμεσου συμφώνου, π.χ. Σάββατο(ν) > Σάατο(ν), ή λόγω ιδιωματικού επιτονισμού, π.χ. ά-αρκονδας, ή εξαιτίας συναισθηματικής φόρτισης, π.χ. (τ-τ') ανά-αθ-θεμα, ή πριν από διπλά σύμφωνα ή συμφωνικά συμπλέγματα, π.χ. α-αθ-θόοπαν-νο].

Σύμφωνα: προουρανικά: κ̣, ǵ, χ̣, σ̣ [πριν από τα (e), (i)]

π.χ. κ̣αιρός, αλλά κοπέλ-λα

π.χ. ανάνǵη, αλλά απόεǵος

π.χ. χέρόλοο, αλλά χορός (χ̣ = γερμ. sch, γαλλ. ch).

π.χ. πατσούλ-λι, προφ. πασόυλ-λι.

ένρινα υγρά: (ǔ-) ǔ, (ǎ-) ǎ

π.χ. ǔ-ǔιόνυφ-φη

π.χ. ήǎ-ǎιος.

ηχηρό ρ: ῥ

π.χ. κόῤη

παχέα: ῥ̂, ξ̂, ψ̂,

π.χ. ῥ̂πίτι

π.χ. ξ̂ιάλι

π.χ. ψ̂ιακή

(δασύ σ: ῥ̂
π.χ. φέῥ̂κια, προφ. φέῥ̂ια.)

δασέα: (π-) ῥ̂ (πῥ), (κ-) ῥ̂ (κ-ῥ), (τ-) ῥ̂ (τ-ῥ)

π.χ. πῥπ-ῥπους

π.χ. σακ-ῥούλ-λι(ν)

π.χ. κάτ-ῥης

μέσα ηχηρά (ένρινα): νǵ, μb, νd

---

*Το διάγραμμα αυτό στηρίζεται κυρίως στο φωνητικό διάγραμμα που ακολουθεί ο Αν. Καραναστάσης στη διδακτ. διατριβή του Η Φωνητική των Ιδιωμάτων της Νήσου Κω, (Λεξικογραφικόν Δελτίον, τόμος 10, Αθήνα 1964-65), με αρκετές όμως διαφοροποιήσεις.

π.χ. μέσηνηνας

π.χ. παμβάκι

π.χ. άχενδρά

μέσα άηχα (μη ένρινα): g, b, d

π.χ. αβγό > αβγό (άντρο.)

π.χ. παρβέρης > παρβέρης (άντρο.)

π.χ. σκόρδο > σκόρδο (άντρο.)

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

άντρο. = άντρες

βλ. = βλέπε

γυν. = γυναίκες

μεγθ. = μεγεθυντικό

μτφ. = μεταφορικά

πρφ. = πρόφερε

Α

1. Αγάπη δίχως πείζματα ἔν έχει νοῦτιμά(δ)α.
2. Αγιά Βαῤβάρα βαῤβαῤών-νει¹, Ἄις Σάββας σαβανών-νει² κι Ἄις Νικόλας ὀκάφει (γυν.) [ὀκάβγει (άντρ.)]³ και χών-νει⁴.
3. Αγιά Βαῤβάρα γέν-νησε, Ἄις Σάββας το δέχτειν γί Ἄις Νικόλας ἠδῶμεν⁵ να πα-ν-να το δαφτίσει (ή βαφτίσει).
4. Ἄγρια ταχινή⁶, καθάρκια (γυν.) [καθάρκια (άντρ.)] μέρα.
5. Ἄθ-θῶποθ - θῶρείς, καρτιάν (γυν.) [καρδιάν (άντρ.)] ἔν-ε-γνωρίζ-ζεις (ή ἔν-ε-γῶνίζ-ζεις)⁷.
6. Ἄθ-θῶπομ-ῶο γεν-ῶιάν γαι ὀύλ-λομ⁸- ῶο μάνδρα.
7. Ἄι Νικόλα βούθα⁹ μου, κούῶ-ῶια¹⁰ κι εσύ τομ-βούασ¹¹-σου.
8. Ἄλ-λα λέει η λ-λύρα μας κι ἄλ-λα η τσαμβούνα¹² μας.
9. Ἄλ-λοι ἔπεθυμούν-δα γεν-ῶια κι ἄλ-λοι ἔξουν¹³ γαι ῶίχνουν da.
10. Ἄλ-λος εχάῶίσειν¹⁴ γί ἄλ-λος ε-μετάλαβε.
11. Ἄλ-λού λαλεί ο πετεινός κι ἄλ-λού γεν-νά η κότα.
12. Ἄλ-λού τα κακνακίζματα¹⁵ κι ἄλ-λού γεν-νούν οι κότες.
13. Ἄλ-λού χτυπά, ἄλ-λού βῶονδά κι ἄλ-λού ἔναι-ν-δο κοπάι¹⁶.

-
1. Από λαϊκή («λαογραφική») παρετυμολογία προς το όνομα Βαρθάρα.
  2. Περιτυλίγει με σάβανο (ετοιμάζει το νεκρό για την ταφή).
  3. Σε πολλές λέξεις δίνονται δύο γραφές: η πρώτη, με την ένδειξη γυν., αποδίδει τη γυναικεία φωνητική και η δεύτερη, με την ένδειξη άντρ., την αντρική.
  4. Θάβει.
  5. Ἐτρεχε [< τρέχω > ἔδραμον (αόρ. β΄) > ἠδρεμα].
  6. Αυγή, πρωινό.
  7. Σε κάποιες άλλες λέξεις, η δεύτερη γραφή που δίνεται μέσα σε παρένθεση μετά το διαζευτικό ἠ, είναι εναλλακτική λεξική ή φραστική μορφή και έχει την ίδια σημασία με την πρώτη.
  8. προφ. ὀύλ-λο(ν).
  9. Βοήθα > βόθα > βούθα.
  10. Κούνα.
  11. (τον) πόδα(ν) > (τον) πόα(ν) > (τομ-) βούα(ν).
  12. προφ. ὀαμβούνα.
  13. Ἐύνουν (< ξύω = ξέω).
  14. προφ. εχάῶισεν (< χασκίζ-ζω < χάσκω = ανοίγω υπερβολικά το στόμα μου).
  15. Κακαρίσματα.
  16. Κοπάδι.

14. Άμ-μα¹⁷ δεις τον ερημίτη¹⁸, το σακ-κούλ-λιν γαι 'τ-το όπιτι.
 15. Άμ-μα 'εν γλάψει το παιί¹⁹, μάνα 'εν do βυζ-ζάν-νει.
 16. Άμ-μα πεθάνω και χρώστώ, φούρνος να μην γαπνίσει.
 17. Άμ-μα πεθάνω και χρώστώ, χρώστούσαμ-μου και 'μένα· χαλάλιν doξ-να 'ναι-ν-γεινώχ²⁰-χαλάλιμ-μου και 'μένα.
 18. Άμ-μα πεις και ξεγαϊδουρίσεις τις πρόφκίες²¹ (γυν.) [πρόβγίες (άντρ.)] (θ)α [ή(χ)α] φκάλεις (γυν.) [βγάλεις (άντρ.)]²².
 19. Άμ-μα περάσει Σάατομ²³-βίτ-ιαν²⁴ να μηλ-λημένεις²⁵.
 20. Άμ-μα όκειούσαν²⁶ dην αχλάα²⁷, όσοι 'λάχασιν²⁸ εφάα²⁹.
 21. Άμ-μα 'χεις τύχηγ-γεν-νούν γ'οι πετεινοί σου.
 22. Άμε κι έλα πούλ-λα μου, καλόσ-σου Μβαεράμι³⁰.
 23. Αν εθ-θυμούνδον da καλά, τα βόκ-κια (γυν.) [βόγ-γία (άντρ.)]³¹ 'εν da όφάζ-ζα.
 24. Αν είναι-ν-γαι φτωχόν d' αρν-νί, έχει πλατιάν νορά³².
 25. Αν είσαι 'φέτι³³ κέρατάς, του χρόνου τρέλ-λης³⁴ είσαι.
 26. Αν do ξυείς³⁵, πελέκα³⁶ το.
 27. Άνδράθ- (ή Γεναίκαθ-) θέλω, τώρα τοθ- (ή τηθ-) θέλω.
 28. Άνδράζ-να 'ναι-ν-γι_ας είν' γαι ξύλενος.

17. Όταν

18. Ερημίτης: ΝΑ άνεμος που φέρνει βροχή.

19. Παιδί.

20. (Ε)κεινών.

21. Προβίες.

22. Βγάλεις.

23. Σάββατο(ν).

24. Πίττα(ν).

25. Περιμένεις (άναμένω < άλημένω > λημένω).

26. προφ. όκειούσαν (= σειούσαν, κουνούσαν).

27. Αχλαδιά > αχλάδα > αχλάα.

28. Έτυχαν(-ε) [λαγγάνω > έλαχον (αόρ. β´) (> είληχα >) ήλαχα].

29. Έφαγαν.

30. Μπαεράμι < Μπαϊράμι = μεγάλη θρησκευτική γιορτή των Μουσουλμάνων.

31. Βόδια.

32. Ουρά (την ουρά > η νουρά > η νορά).

33. (Ε)φέτος > εφέτι > φέτι (κατά το πέρτσι).

34. Ανόητος, αντικείμενο χλευασμού ή άνθρωπος χωρίς αυτοσεβασμό.

35. Ροκανίζεις, λειαίνεις, ξύνεις (> ξύω = ξέω).

36. Δούλενε (το ξύλο) με το πελέκι.

29. Άουτος³⁷ επάτησεν άκρία του Ίχειμώνα.
30. Άπκίαστος κλέφτης, δεύτερος³⁸ νοικοκύρης.
31. Αποβράϊζ³⁹-με τίμησε και το πρώιμ-με κάμε⁴⁰.
32. Απομονή⁴¹ μου 'πόμεν-νε⁴² κι _ανεμποριά (γυν.) [ανεμποριά (άντρ.)]⁴³ μου 'μπόρει⁴⁴.
33. Από τημ-πόλιν⁴⁵ έρχομαι και 'τ-την γορφήν γανέλ-λα· για σήκωσε τοσ-σκούφοσ-σου να δούμεν δην αμβρόελ-λα⁴⁶.
34. Από τον δούο⁴⁷ ως τις ελ-λιές 'εν απολείπουν οι δουλ-λειές.
35. Ά'ότουθ⁴⁸-θέλουν να γηράσουν γαι τα κάλ-λη τα δικά σου.
36. Αρύν-αρύν⁴⁹ do φίλημα να 'χει και νοστιμάα.
37. Ας έφκει⁵⁰ (γυν.) [έβγει (άντρ.)] τ' όνομαν δου θερίστη κι _ας π-πέφτει να κοιμάται.
38. Άσέφτος ο νους, διπλός:ο κόπος.
39. Αφού 'εν ε-ξέρεις-να μιλάς, 'εν ε-ξέρεις-να μημ-μιλάς;
40. Ά⁵¹ χάσει η Πόλη γάαρον⁵² γ' η Βενετ-τιά σουμάρι⁵³.

-
37. Αύγουστος (> Άγουστος > Άουτος).
38. πρφ. δέφτερος.
39. Αποβραδής (αναφέρεται στην προηγούμενη μιας θρησκευτικής γιορτής).
40. Τέλειωσε όποια δουλειά άφησες στη μέση.
41. Υπομονή.
42. Υπόμενε.
43. Ανημποριά > ανεμποριά.
44. Έχε τη δύναμη (ήμπορεί > ημπόρει).
45. Ο παλαιότερος τύπος: τημ-πόλιν (την πόλιν), προτιμήθηκε από το νεότερο: την πόλη, επειδή το τελικό -ν- δε θα είχε θέση στον τελευταίο.
46. Ομπρέλλα.
47. (τον) τρύγο(ν).
48. Θάρθουν.
49. Αραιό (όχι συχνό).
50. Ας βγει (καθιερωθεί).
51. Θα
52. Γάιδαρο(ν).
53. Σαμάρι.

B

41. Βούθα⁵⁴ μου να σου βουθώ νά_φκομεν (γυν.) [νά 'βγομεν (άντρ.)]⁵⁵ d' ανήφορο.
42. Βρέξε κώλον να φάεις ψάρι.
43. Βρώμει Εβριός⁵⁶ τα ρούχα του, βρώμούν γαι τα καλά του.

Γ

44. Γάνδα⁵⁷ πόνουγ - για ομορξία.
45. Για⁵⁸ να 'σαι για να μην είσαι, για να 'σαι, για να λείπεις.
46. Για να 'σαι για να μην είσαι, για 'πο τον γόσμο λείψε.
47. Για παπάς - παπάς, για ζ-ζεγκάς - ζ-ζεγκάς (γυν.) [ζ-ζεγκάς - ζ-ζεγκάς (άντρ.)]⁵⁹, για καθάρξιος (γυν.) [καθάρξιος (άντρ.)] μυλωνάς.
48. Γλυκός ο ύπνος (ή Όπξιος κοιμάται) το πρώι, κακά μανδάτα τηλ-Λαμβρή.
49. Γριά κι αν ε-στολίξ-ζεται 'τ-τ' ανήφορογ-γνωρίξ-ζεται (ή γρώνίξ-ζεται).

Δ

50. Δικόν δου το ψωμί, δικόν δου και το μαχάιρι.
51. Δούλευκε (γυν.) [Δούλευγε (άντρ.)]⁶⁰ να τρώεις και βάστα να 'χεις.
52. Δώσε ṽ-ṽιον γαι πάρε γέρο.

E

53. Εγίνεις και κολοκυτ-τιά⁶¹ κι_έχεις και κολοκύν-τια.

---

54. βλ. 9.

55. Να βγούμε.

56. Εβραίος > Εβριός.

57. Βάστα, υπόμενε.

58. 'Η.

59. προφ. ζ-ζεγκάς (ζ-ζεβγκάς).

60. προφ. Δούλεφκε (Δούλεβγε).

61. Κολοκυθία.

54. Εγώ είπα σου να 'χεις χίλ-λιες προυάτ-τες· άμ-μα⁶² 'εθ-θέλεις-μήε⁶³ νορά⁶⁴.

55. Εγώ 'ριζ-ζα⁶⁵ τον γάτ-τήμ⁶⁶-μου κι_ο κάτ-της τήν νοράν δου.

56. Εδώ καράφκια (γυν.) [καράβγια (άντρ.)] χάνουνδαι και 'σειζ βαρξιά⁶⁷ πού πάτε;

57. Είεσ⁶⁸ Τούρκον...άσπρά⁶⁹ θέλει· είεσ κι_άλ-λον... γί_άλ-λα θέλει.

58. Είχαμεν da χύμα, ήρταμ⁷⁰-μας και τσουαλ-λάτα⁷¹.

59. Είχεν γ' η Κουκού⁷² 'ποφτόν⁷³ γ' ήσκυφτεν⁷⁴ γαι θώρειν⁷⁵ do.

60. Είχεν γί_εν ήτρώε⁷⁶; Εμβόρειν γί_εν εκουάλει⁷⁷;

61. Είχεν ο χάρος Άν-νοιξη(ν), είχεν γαι παναύρξια (γυν.) [παναύρξια (άντρ.)]⁷⁸.

62. Έλα πάπ-που μου να σου δείξω τ' αμβελοχώραφά (ή τα γονικά) σου.

63. Εμακρύναν οι ποκ-κιέζ-(γυν.) [πογ-γίέζ-(άντρ.)]⁷⁹ μας κι_ε-σκέπασαν δις πομβέζ⁸⁰-μας.

64. Έν γλαίω μοίρα τα 'παθα, μόνον da θέλ'α πάθω.

65. Έν ε-λυπήθησ⁸¹ τον γαμόμ⁸²-μέναν γαι του Γιαν-νάρη⁸³ να κάμομεν δοχ-χαράπán⁸⁴-να 'ότειζ-να μας τομ-βάρις.

---

62. Αν, αφού.

63. Μήδε (μηδέ).

64. βλ. 32.

65. Όριζα.

66. (τον) γάτο(ν).

67. Βαρκούλες.

68. Είδες.

69. Χρήματα.

70. Ηρθαν.

71. προφ. σουαλ-λάτα (τσουβαλάτα).

72. Γυναικείο όνομα (κοροϊδευτικά).

73. Το γυναικείο αιδόιο.

74. Έσκυβε.

75. (το) έβλεπε (θωρῶ < θεωρῶ).

76. Έτρωγε.

77. Κουβαλούσε.

78. Πανηγύρια.

79. Ποδιές.

80. Πομπές (ντροπές).

81. Έλυπήθην - έλυπήθησ (= λυπήθηκεις): παθητικός αόριστος του λυπῶ (-έω).

82. Καημό(ν).

83. Αντρικό όνομα.

84. Μακρύ (και μεγάλο) καρπούζι.

66. Έν εμβόρει να γείρει⁸⁵ τογ-γάρον γ' ήγειρέν⁸⁶ do σουμάρι.
 67. Έν-νοια που φαεν do κ-κέλην⁸⁷ γι_αν εκρίβυνεν do χτένι.
 68. Εσέν' da λέω πεθ-θερά, για να τα 'κούει η νύφ-φη.
 69. Εύκαιρη⁸⁸ κοιλ-λιά τράουκ-κια (γυν.) [τράούγ-για (άντρ.)]⁸⁹ 'εν-ε-ξέρει.
 70. Εχέστημ-βου 'κλαν-νε.
 71. Έψα⁹⁰ μου κύρά τολ-λύχνον να κουρέψω πένδε - δέκα.

Z

72. Ζ-ζίζ-ζικας⁹¹ ελάλησεν γαλοκαίριμ-μύρισε.

H

73. Η αλαπού 'χεν αόγατιάν (γυν.) [αόγατιάν (άντρ.)] γαι 'φτη⁹² εσ-τα-χολόα⁹³.
 74. 'Η θρύφικε (γυν.) [θρύβγκε (άντρ.)]⁹⁴ ή νεκάτων-νε⁹⁵ ή μέσα μην ενγίζ-ζεις⁹⁶.
 75. Η κάτ-τά⁹⁷ κι_αν εγέρασεν da νύχια που 'χεν έχει.
 76. 'Ηλαχεν⁹⁸ δου γλάρου ψάριν γ' ηκατάπκιεν do και πάει.
 77. Η μάνα μου να με βαστά κι_ας είν 'da πάνω κάτω.
 78. Η μάνα μου να με 'γαπά κι_ας πορόπατώ 'τ-τ' αγάτ-τια⁹⁹.

---

85. (να) δείρει.

86. Έδειρε.

87. (τον) φαλακρό.

88. προφ. Έφκαιρη (= άδεια).

89. Τραγούδια.

90. Άναψε (άπτω > άφτω > έφτω > έψα).

91. Τζιτζικας.

92. Αυτή.

93. Σταχολογούσε (= μάζεψε στάχυα).

94. Τρίβε, κομμάτιαζε (θρύπτω = μεταβάλλω κάτι σε τρίμματα).

95. Ανακάτωνε.

96. (μην) αγγίζεις.

97. Γάτα.

98. Έτυχε, βλ. και 28.

99. Αγκάθια.

79. Η μάνα σου να σε 'γαπά και 'κείνον δύχηθ-θέλει· κ' η μάνα που με βύζ-ζασεβ-βυζ-ζαστικά γυρεύκει (γυν.) [γυρεύγει (άντρ.)]¹⁰⁰.
80. Η μάνα του να το 'γαπά και 'φτόν¹⁰¹ να μην δο ξέρει.
81. Η μισή νδρόπη δική μου κ' η μισή (νδρόπη) δική του.
82. Η μοίρα σου να κουαλεί¹⁰² κ' η τύχη σου να φέρονει.
83. Ήμβλασεν¹⁰³ δο λάιμ¹⁰⁴-μαζ-μέτ-το λαϊκόμ¹⁰⁵-μας.
84. Η νύφ-φη 'πο-σ'κεία γεν-νηθεί της πεθ-θεράς-ε-μ-μοιάζ-ζει.
85. Η νύχτα κ' η αυκή (γυν.) [αυγή (άντρ.)]¹⁰⁶ βοηθούν της μοναχής.
86. Η πείνα κάστρη πολεμά κ' η δίψα [τα] κύριεύκει (γυν.) [κύριεύγει (άντρ.)]¹⁰⁷.
87. Η ρίζ-ζα σύρν-νει το κλαϊν¹⁰⁸ γαι το κλαϊν δηρ-ρίζ-ζα.
88. Η σ'κύλ-λα¹⁰⁹ 'πο τησ-σπούαν¹¹⁰ της στράα¹¹¹ κουλούκια¹¹² κάν-νει¹¹³.
89. Ήταξα¹¹⁴ σου το αρν-νίβ-βάστα μόν' γαι το σ'οινί¹¹⁵.
90. Η τύχη μου τον άνδραμ-μου ως θέλει κάν-νει μου το.

Θ

91. Θεγέ¹¹⁶ μηδ-δώκεις του φτωχού θ-θύραν γαι παναθύραν γαι πά-πλωμαν να σ'επαστέι¹¹⁷ και πάρει το και κόψει¹¹⁸.

100. προφ. γυρέφκει (γυρέβγει).

101. Αυτό(ν).

102. Κουβαλεί.

103. Χύθηκε [πίμπλημι > ... > επίμπλασα(ν) > ήμβλασα].

104. (το) λάδι(ν).

105. Μέσα στο λαϊκό(ν) (λαϊκό = δοχείο (αποθήκευσης) λαδιού).

106. προφ. αφή (αβγή).

107. προφ. κύριέφκει (κύριέβγει).

108. (το) κλαδί(ν).

109. προφ. σ'ύλ-λα.

110. Βιασύνη.

111. Στραβά, τυφλά.

112. Κουτάβια.

113. Γεννά(ει).

114. Υποσχέθηκα.

115. προφ. σ'οινί.

116. Θεέ.

117. προφ. σ'επαστέι.

118. (να) τραπεί σε φυγή (να το σκάσει).

92. Θέλ(ει) ο Θεός (ή Θιος) και 'θ-θουν (ή 'θ-θιουν)¹¹⁹ da δένδρα.
 93. Θέλεις κόρην δη μάναθ-θώρει¹²⁰.
 94. Θέλεις φτωχέ το δίκιοσ-σου; Θέλεις το μάνι-μάνι; Μετά καιρόν γρίνει¹²¹ ο Θεός (ή Θιος).
 95. Θρέφε σκύλ-λους¹²² τοχ-χειμώναν-να σε φάν' do καλοκαίρι.

Κ

96. Κάθε μ-μια γιαουόταρκιά (γυν.) [γιαουόδαόγιά (άντρ.)]¹²³ τα γιαούότια της 'παινά¹²⁴.
 97. Κάθ-θου 'κειά¹²⁵ πράμακίμ¹²⁶-μου και λόγια μην-μου φέρνεις.
 98. 'Και κλέφτης και δυνάμενος.
 99. 'Καινούόκιom- (γυν.) [καινούόγιοm (άντρ.)] μου ποκόσκινίν¹²⁷ γαι που να σε κρέμ-μάσω.
 100. 'Και το καθησόν¹²⁸ γώλοθ-θέλει.
 101. Κακόμοιροι 'ναι-ν-οι Ρωμιοί όσον να ζ-ζούν οι Τούόκοι.
 102. Κακοχρόν-νιά και πέρυσι κακοχρόν-νιά και φέτι¹²⁹.
 103. Κάλλιοθ¹³⁰-θέριζ-ζε και δέν-νε παρά δέν-νε και κουάλει¹³¹.
 104. Κάλλιον να ποθείς παρά να μβορείς.
 105. Κάλλιον-να σε φ-φάει του φικ-κιού (γυν.) [φιγ-γιού (άντρ.)]¹³² η γλώσ-σα παρά τ' αθ-θρώπου.
 106. Κάλλιον-να 'χεις κακόχ-χρόνοm - βαρά κακόγ-γείτονα.
 107. Καμ-μιάβ-βολάν¹³³ γαι τοφ-φτωχόγ-για φωτιάγ-γυρέύκουν (γυν.) [γυρέύκουν (άντρ.)]¹³⁴ do.

---

119. Ανθίζουν.

120. βλ. 75.

121. Κρίνει.

122. προφ. σκύλ-λους.

123. Η γυναίκα που φτιάχνει (παράγει) γιαούρτι.

124. Επαινεί (> 'παινά).

125. Εκειδά > 'κειδά > 'κειά.

126. Πραματάκι(ν).

127. προφ. 'ποκοσινίν [< αποκοσκινίδι(ον)].

128. καθησόν (< καθῆσθαι < κάθημαι).

129. βλ. 33.

130. καλύτερα [καλλίων (ο, η), κάλλιον (το), συγκρ. του καλός].

131. Κουβάλει.

132. Φιδιού.

133. Φορά(ν).

134. προφ. γυρέφκουν (γυρέβγκουν).

108. Κατά μάναν - γατά κύρην - γατά κούτρουλ-λα¹³⁵ παικ-κιά (γυν.) [παιγ-γιά (άντρ.)]¹³⁶.

109. Κάτσε¹³⁷ κόρη μην ακ-κειιάζ-ζεις (γυν.) [αγ-γείιάζ-ζεις (άντρ.)]¹³⁸ και καιρόμ-μηλ - λοαρκιάζ-ζεις (γυν.) [λοαργιάζ-ζεις (άντρ.)]¹³⁹.

110. Κάψε με και βάλε μίξα.

111. Κειά¹⁴⁰ που 'εσ-σε σπέρον-νουμ - μην νεμ-μάς¹⁴¹.

112. Κειά που 'σαι ήμουν γι_εγώ, 'δουά¹⁴² που είμαι (θ)ά'οτεις [ή (χ)ά'οτεις]¹⁴³.

113. Κειά που σαρά¹⁴⁴ η κασίκα¹⁴⁵, σαρά και το κασικάκι¹⁴⁶.

114. Κειά που τρώει ο σκύλ-λοζ¹⁴⁷, γαυκίζ-ζει (γυν.) [γαυγίζ-ζει (άντρ.)]¹⁴⁸.

115. Κ-κυο (γυν.) [γ-γυο¹⁴⁹ (άντρ.)] κεφάλες σένασ-σκούφον 'εχ - χωρού¹⁵⁰.

116. Κλέφτε λιβάνιθ-θύμ-μιαζ-ζε αγιούς.

117. Κόρακας κοράκου μάτιν 'εν-ε-εφκάλ-λει (γυν.) ['εν-ε-βγάλ-λει (άντρ.)]¹⁵¹.

118. Κόρακας κοράκου μ-μοιάζ-ζει.

119. Κουκ-κιά¹⁵² ήφας, κουκ-κιά μαρτυράς.

120. Κούρεψε τ' αφκόν (γυν.) [αβγόν (άντρ.)] γαι πάρε το μαλ-λίν δου.

---

135. Μικρά (σκανδαλιάρικα) παιδιά.

136. Παιδιά.

137. Κάσε.

138. (μην) αδειάζεις, (μη) χασομεράς.

139. Λογαριάζεις, υπολογίζεις.

140. βλ. 125.

141. (μη) φυτρώνεις (άναμύω > νεμυω > νεμ-μώ).

142. Εδωδά > εδωά > εδουά-δουά.

143. Θά 'ρθεις.

144. Πηδάει.

145. προφ. κασίκα.

146. προφ. κασίκακι(ν).

147. προφ. σκύλ-λους.

148. προφ. γαυκίζ-ζει (γαβγίζ-ζει).

149. Δυο.

150. (δε) χωρούν [ή χωράν(ε)].

151. (δε) βγάξει.

152. Κουκιά (< κουκκιά < κοκκία).

Λ

121. Λαός¹⁵³ τηφ-φτέρη¹⁵⁴ ήτρίφκέν (γυν.) [ήτρίβ γεν (άντρ.)]¹⁵⁵ γα-κόν της κεφαλής του.

122. Λείψε 'πο μιαν γακήν ώρα να ζ-ζήσεις χίλ-λία χρόν-νια.

Μ

123. Μάθε γέρο γράμ-ματα τώρα 'τ-τα γεράματα.

124. Μάθε τέχνη κι ας είν' γαι λ-λύρα.

125. Μακριά 'πο πα λ-λιάμ-βουτ-ιάναν γαι 'πο καινούργιον (γυν.) [καινούργιον (άντρ.)] έμπορο.

126. Μακριά 'πο τηδ-δουλ-λειάσ-σου και από τηγ-γειτον-νιάσ-σου.

127. Μακριέζ-βρόνδές, κονδά νερά.

128. Μαύρος σ^ικύλ-λος¹⁵⁶, άσπρος σ^ικύλ-λος σ^ικύλ-λοι είναι-ν-γ' οι κ-κυο (γυν.) [γ-γυο (άντρ.)]¹⁵⁷.

129. Μέσα ο Τέτ^ραος¹⁵⁸, όξω ο 'φτόμαος (γυν.) [βδόμαος (άντρ.)]¹⁵⁹.

130. Μέσα πού^ας¹⁶⁰ κι όξω νους.

131. Μή^ε¹⁶¹ δεινδ^ορίχ - χωρίς ξε^ράιν¹⁶² γι άθ-θ^ρωπος χωρίς ψυ^χάι¹⁶³.

132. Μηθ-θ^ωρείς¹⁶⁴ τη^σ-στ^ραήμ¹⁶⁵-μου την γό^ξα¹⁶⁶. την ί^σκ^{ια}μ¹⁶⁷-μου τημ-μοί^ραν να θ^ωρείς.

133. Μην γάμεις κι α σου κάμουςιμ¹⁶⁸ μην-βεις και 'α σου πού^σιν¹⁶⁹ δις ξένες πό^ρτες μηχ-χτυπ^άς και τηδ-δική^σ-σου σ^πού^σι¹⁷⁰.

---

153. Λαγός.

154. (τη) φτέρη(ν) [το φυτό πτέρεις].

155. Έτριβε, κουνούσε.

156. προφ. σ^ικύλ-λος.

157. βλ. 149.

158. Τετάρτη > Τετράη > Τέτραος (μεγθ.).

159. Εβδομάδα > εβδομάα > 'βδομάα > 'βδόμαος > 'φτόμαος (μεγθ.).

160. Πόδας > πόας > πούας (βλ. και 11).

161. βλ. 63.

162. Ξεράδι.

163. Ψεγάδι.

164. (μη) βλέπεις.

165. Στραβή, όχι ίσια.

166. Χωρίστρα.

167. προφ. ί^σια(ν) (= ευθύγραμμη).

168. (θα) σου κάνουν (κάμουν).

169. (θα) σου πουν(ε).

170. Σπουν [σπάν(ε)].

134. Μην δομ-βειράζ-ζεις τοφ-φτωχόγ - γιατί είν' γαι μαρόκετ-τούλ-λης (γυν.) [μαρόγετ-τούλ-λης (άντρ.)]¹⁷¹.

135. Μιάλημ-βουκ-κιάφ¹⁷²- φάε, μιάλολ¹⁷³- λόομ¹⁷⁴- μημ-βεις¹⁷⁵.

136. Μικρόμ-μικρόν d' αλώνισ-σου, να 'ναι-μ-μοναχικόσ¹⁷⁶-σου.

137. Μοναχός σου τρώε, πίν-νε και ποτ-τέ κακόμ-μην έχεις.

N

138. Να λείψουν da πιπέρόγια (γυν.) [πιπέρόγια (άντρ.)]¹⁷⁷ μου να δω τις μαερόκιές (γυν.) [μαερόγιές (άντρ.)]¹⁷⁸ σου.

139. Να σου ζ-ζουλέψω¹⁷⁹ κεράτά την όμορόφηγ-γεναίκαμ-μα τα σιτα-ροκρίθαρά χρόν-νιά σου και χρόν-νιά μου.

140. Να τον-ε- χέσεις τον Αλή, αν-ε-ξανάφκει (γυν.) [ε-ξανάβ γει (άντρ.)] 'τ-το ζ-ζαμί¹⁸⁰.

141. Να 'χα άνδραν να θέριζ-ζα κάλ-λιον¹⁸¹ να σταχολόου¹⁸².

142. Νοέμβρης νόε¹⁸³ κι-έ-σπερόν-νε, Δεκέμβρης δίκιος¹⁸⁴ όπόρος τον Οχτώβρην γί-αν ε-σπείρείζ-λ-λίος¹⁸⁵-σιτάριν γάν-νεις¹⁸⁶.

Ξ

143. Ξένος πόνος, ξένα γέλ-λια.

144. Ξένοσ-σ'κύλ-λον¹⁸⁷ γί-αν daϊζ-ζεις¹⁸⁸, τα ψωμάκια σου χαλάς.

---

171. Απρόβλεπτος, εκδικητικός, τρελλός, χωρίς κανόνες.

172. Μπουκιά.

173. Μεγάλο(v) > μιάλο(v).

174. Λόγο(v).

175. Πεις.

176. Καταδικό σου.

177. Πιπέρια [γενικά (συνεκδοχικά) τα μπαχαρικά].

178. Μαγε(ι)ριές (φαγητά και μτφ. η μαγειρική ικανότητα).

179. (να) σου ζηλέψω.

180. Τζαμί, μιναρές.

181. βλ. 130.

182. (να) σταχολογούσα (= να μάζευα στάχυα).

183. Έχε την έγνοια.

184. Με ρέγουλο, όσο πρέπει.

185. Λίγο(v) > λ-λίο(v).

186. Κάνεις (σοδιάζεις).

187. πρφ. σ'ύλ-λο(v).

188. Ταϊζεις.

145. — Ξέρεις-να κλέφτεις;
 — Ξέρω.
 — Ξέρεις-να κρύφκεις (γυν.) [κρύβγεις (άντρ.)]¹⁸⁹;
 — Έν-ε-ξέρω.
 — Ε! Έν-ε-ξέρεις-να κλέφτεις!
146. Ξέρω μάνα μου και φαίνω¹⁹⁰ μόνον δις κλωστές 'εδ-δέν-νω.

Ο

147. Ο αγουροφάας¹⁹¹ ήφαε, μα ο ακν-νιοφάας¹⁹² 'εν ήφαε.
 148. Ο ακάλεστος 'τ-τογ-γάμομ - μιαν γαι κάτω 'πο τομ-βάγο¹⁹³.
 149. Ο βήχας και τα φράνγα 'εν γρύφκουνδαι (γυν.) ['εν γρύβγουνδαι (άντρ.)]¹⁹⁴.
 150. Ο γαμβρός-γυιος κ' η νύφ-φη κόρη ποτ-τέ 'εγ-γίνεται.
 151. Ο Εβραίός¹⁹⁵ κ' ο πλούσιος άμ-μα φτωχάινει τα παλ-λιά δεφτέρια (γυν.) [δεφτέρια (άντρ.)]¹⁹⁶ πκίάν-νει.
 152. Ο ζ-ζίζ-ζικας ελάλησε, σκατά 'τ-το τυριόλι¹⁹⁷.
 153. Οι αθ-θρώποι εσκιάζασιν γ' οι πειράζμοί 'χαλούσα.
 154. Οι κ-κυο (γυν.) [γ-γυο (άντρ.)]¹⁹⁸ τον έναγ-γέρουνδον¹⁹⁹ γ' οι τρεις καταπονούνδο²⁰⁰.
 155. Ο κάθ-θενας τομ-βόρτον (γυν.) [-βόρδον (άντρ.)]²⁰¹ δου μυ-ριότικόν δον έχει.
 156. Ο καιρός φέρνει τα ξύλα κ' η φουρτούνα τα 'γοράζ-ζει²⁰².
 157. Ο κακός ο νους κάν-νει την δύχην έρημη.

---

189. Κρύβεις.

190. Υφαίνω.

191. Αυτός που τρώει άγουρα (< άγουρος < άουρος < άωρος) φρούτα.

192. Αυτός που τρώει ώριμα άκνια (< άκν-νιος < άκνιος < άκμιος < άκμαίος) φρούτα.

193. (τον) πάγκο (τραπέζι ή μακρύ ξύλινο κάθισμα).

194. (δεν) κρύβονται.

195. βλ. 56.

196. Δεφτέρια (= κατάστιχα, βιβλία λογαριασμών).

197. Τυροβόλι(ον): καλούπι (φόρμα) με βούρλα για την παρασκευή τυριού.

198. Δυο.

199. (τον) δέρνουν.

200. (τον) καταπονούν.

201. (την) πορδή.

202. Αγοράζει (μτφ.).

158. Ο κόσμος το 'χει τούμθανον γι_εμείς κρυφόν γαμάρι.
159. Ο κώλοζ-μας 'εν έχει βράκιν-γ' η κέφαλη μας θέλει λουλούκ-κια (γυν.) [λουλούγ-για (άντρ.)]²⁰³.
160. Ολίς²⁰⁴ του που 'εν έχει νύχια να ξυστεί.
161. Ολίς του που λείπει 'πο τογ-γάμον δου.
162. Ο λόος²⁰⁵ και το κάωμα²⁰⁶.
163. Ο λύκος 'τ-την αναμβουμβούλ-λα χαιίρεται.
164. Ο λωλ-λός θέλει ανάμιση λωλ-λό.
165. Ο λωλ-λός είεν²⁰⁷ δομ-μεθυζμένον γ' ηφοήθη.
166. Ο λωλ-λός 'πο τηλ-λωλ-λάγραν²⁰⁸ δου γεμίζ-ζει την γοιλ-λάραν²⁰⁹ δου.
167. Ο Μαλόλης 'πο²¹⁰ τα λόγια χτίζ-ζει ανώγια και κατώγια.
168. Ο Μάρτης ο πενδάγνωμός κι ο πενδάφαος.
169. Όξω 'πο κακό-λόον γαι κακόσ-συναπάνδημα.
170. Όξω πόνος, μέσα γέλ-λια.
171. Όξω 'πο τον γώλομ-μου κι ας είναι-ν-γ' αερόφζ²¹¹-μου.
172. Όπκοια²¹² 'εν έχει μάναγ-για²¹³ αερόφήν, δρώει²¹⁴ την η νύχτα κ' η αυκή (γυν.) [αυγή (άντρ.)].
173. Όπκοιος²¹⁵ γάαρος κι_εμείς σουμάρι.
174. Όπκοιος με²¹⁶ τ-τομ-μύλομ-βαίν-νει, πάντ' αλευρώμένος φκαίν-νει (γυν.) [βγαίν-νει (άντρ.)]²¹⁷.
175. Όπκοιος ποόπατεί μαζ-ζών-νει²¹⁸ κι όπκοιος κάθεται μαρόκων-νει (γυν.) [μαρόγών-νει (άντρ.)]²¹⁹.

203. Λουλούδια.

204. Αλίμονο.

205. Λόγος.

206. Κάωμα (γεγονός).

207. Είδε(ν).

208. Λωλάδα, λωλαμάρα.

209. Κοιλιά > κοιλάρα (μεγθ.).

210. με.

211. Αδερφός.

212. Όποια.

213. Ή.

214. Τρώει.

215. Όποιος.

216. Μέσα.

217. Βγαίνει.

218. Μαζεύει (μτφ.).

219. Μουδιάζει.

176. Όπκοιος την νύχταμ-βοῤπατεί²²⁰ για²²¹ κλέφτει για²²¹ ποῤν-νεύκει (γυν.) [ποῤν-νεύγει (άντρ.)]²²².
177. Όπκοιος τ-την νύχταμ-βοῤπατεί, λάσπεσ και ὀκατά πατεί.
178. Όπου ἔγαπας κατουῤρησε κι ὀπου μισάς χτενίστου, ἔτ-του ἄῤπονδου σου του οχτῤού κάτσε²²³ και ξεφυχίστου.
179. Ο που θέλει να γεῤάσει, ἀῤκαῤτήῤιν²²⁴ (γυν.) [ἀῤγαῤτήῤιν (άντρ.)] να ἔγοῤάσει²²⁵.
180. Όπου θέλει ο τσουκ-κάλας²²⁶ κολ-λά τα ἔφτια²²⁷.
181. Όπου κουτσός²²⁸ κι ὀπου στῤαός²²⁹ ἔτ-τον Ἄιμ-βανδελεήμονα.
182. Όπου κ-κυο (γυν.) [ḡ-ḡυο (άντρ.)]²³⁰ κι ἔγω τῤεις.
183. Ο που κῤυφτεί πίσω ἔπο το δάχτυλόν δου ο μισός φαίνεται.
184. Ο που πεινά για ν' ἀῤκονδήνει²³¹ η πείνα μόνο (θ)α [ή (χ)α] του ἔπομείνει²³².
185. Ο που πονεί γαουῤιν-νά²³³ φωνάζ-ζει.
186. Ο που ποῤπατεί μυῤίζ-ζει κι ὀπου κάθεται βῤωμίζ-ζει.
187. Όπου πόῤτα πόῤτα της κι ὀπου αυλή δική της.
188. Όπου φτώχεια και γῤίν-ἔια.
189. Ο πού ἔχει καιῤόν γαι χάν-νει καιῤόν, γακός του καιῤός.
190. Ο πού ἔχει την απομονήν²³⁴ δα πεθυμά²³⁵ θωῤεί²³⁶ τα.
191. Όπως τον εῤῤω²³⁷ τον γαιῤό, ετῤά²³⁸ τον ἀῤμενίζ-ζω.

220. Πεῤπατεί.

221. Ἐ

222. πῤφ. ποῤνέφκει (ποῤνέβγει).

223. πῤφ. κάσε.

224. Αῤγαλειό(ν).

225. (να) ἀγοῤάσει.

226. πῤφ. ὀουκ-κάλας.

227. Αῤφτιά.

228. πῤφ. κουσός.

229. Στῤαβός, τυφλός.

230. Δυο.

231. (να) ἀποκτήσει χρήματα, περιουσία.

232. Απομείνει.

233. Σαν το γάιδαρο.

234. Ὑπομονή(ν).

235. Επιθυμεί.

236. (τα) βλέπει.

237. πῤφ. ἔβῤω.

238. πῤφ. εῤά (< ἔτσα < ἔτσια < ἔτσιδά < ετσιδά).

192. Ορτόφ²³⁹-φενγάρι, ξάπλα ο καπετάν-νιος.
193. Όσα σύρν-νει²⁴⁰ η ώρα εν da σύρν-νει ο χρόνος ούλ-λος.
194. Όσοι έχουν da γέν-νια, έχουν γαι τα χτέν-νια.
195. Όσοι φανόχτες²⁴¹ καπνίζ-ζουμ-μαερέυκου (γυν.) [μαερέυγου (άντρ.)]²⁴²;
196. Όσον γαιρόθ-θερίζ-ζαμε Μαλόλη, κυρ-Μαλόλη· τώρα που 'ποθε-ρίσαμε²⁴³ που σε 'α²⁴⁴ 'γω Μαλόλη.
197. Ο τ-τέμβελης ο βοσκός για έναμ-μίλιμ-βάει κ-κυο (γυν.) [γ-γυο (άντρ.)]²⁴⁵.
198. Ό,τι πάρει η νύφ-φη 'τ-τομ-βαστό²⁴⁶.
199. Ούλ-λα²⁴⁷ τα στράα τ' αυλάκια²⁴⁸ της στράης²⁴⁹ της αελ-λιάς²⁵⁰.
200. Ούλ-λα του γάμου δύσκολα κ' η νύφ-φη γαστρώμ-μένη.
201. Ούτε ο Άουστός²⁵¹ Χειμώνας, ούτε ο Μάρτης καλοκαίρι.
202. Ο Φλεάρης βρούσες ήν-νοίξεν γαι φλό(γ)ες ε-ξεκώλωσε.
203. Ο φρένιμος²⁵² τημ-βίκραν δου παρηορόκιάν (γυν.) [παρηορόγιάν (άντρ.)]²⁵³ δην έχει.
204. Ο φτωχός κ' η μοίρα του.
205. Ο φτωχός το ρούχον δου κ-κυο²⁵⁴ (γυν.) [γ-γυο (άντρ.)] βολές²⁵⁵ το μβάλ-λωσ-σε.

---

239. Γεμάτο.

240. Φέρνει.

241. Καπνοδόχοι (φανόπτης > φανόφτης > φανόχτης).

242. πρφ. μαερέφκου (μαερέβγου) = μαγειρεύουν.

243. Αποθερίσαμε.

244. Είδα.

245. Δυο.

246. Κατά τη στιγμή των τελευταίων ρυθμίσεων του γάμου (πιθανότατα η στιγμή σύνταξης του προικοσυμφώνου).

247. Όλα

248. πρφ. αβλάκια.

249. Στραβής, τυφλής.

250. Αγελάδας (< αγελαιά > αελιά > αελ-λιά).

251. βλ. 37.

252. Φρόνιμος > φρένιμος.

253. Παρηγοριά.

254. Δυο.

255. Φορές.

Π

206. Παί²⁵⁶ για σ̆κουλ-λίν²⁵⁷ γατά το κ-κιάταμα (γυν.) [γ-γιάταμα (άντρ.)]²⁵⁸.
207. Παῶ-ῶλόγ-γιατρόν γαι γέρον γαπετάνιογ-γύρευκέ (γυν.) [γύρευγε (άντρ.)]²⁵⁹.
208. Παπούτσιμ²⁶⁰-'βο τον δόποσ-σου κί ας είν' γαι μβαλωμένο, να ξέρεϊς και τομ-βαπουτσήμ²⁶¹-βου το 'χει καωμένο.
209. Πάρε πεύκον²⁶² γάμε 'Νδώνην²⁶³ γαι 'πο πλάτανομ-Μαλόλη και αμ-βεις²⁶⁴ και για τογ-Γιάν-νην ό,τι ξύλομ-βκιάσεις κάν-νει.
210. Παχύς-παχύς ο χοίρος μας μα ήφκέ (γυν.) [ήβγε (άντρ.)]²⁶⁵ χα-λας-ζιάρης²⁶⁶.
211. Πε μου 'πο²⁶⁷ πκίοιον γάθεσαι να σου πω πκίοιος είσαι.
212. Πένδε βόκ-κια (γυν.) [βόγ-γία (άντρ.)]²⁶⁸, κ-κυο (γυν.) [γ-γυο (άντρ.)] ζ-ζεγκάρκια (γυν.) [ζ-ζεγκάρκια (άντρ.)]²⁶⁹.
213. Πίθ-θος²⁷⁰ χροζμένος²⁷¹, γιατρός χεζμένος.
214. Πικρότ-το στόμα, γλυκότ-την γαρότιά (γυν.) [γαρόδιά (άντρ.)].
215. Πίσω έχει η αχλάα²⁷² την-νορά²⁷³.
216. Πίτ-τα μου 'κειά²⁷⁴ που μέλ-λεσαι²⁷⁵ κί_όχι 'κειά που πλάσ-σε-σαι²⁷⁶.

---

256. Παιδί.

257. προφ. σ̆υλ-λί(ν).

258. Διαταγή (διατάσσω > διάταγμα > διάταμα > κ-κιάταμα).

259. προφ. γύρεφκέ (γύρεβγε).

260. προφ. παπούσί.

261. προφ. παπουσή(ν).

262. προφ. πέφκο(ν).

263. Αντώνη(ν).

264. Αν πεις.

265. Βγήκε.

266. Άρρωστος, που δεν είναι για φάγωμα [η χάλας-ζη ή το χάλας-ζι (ασθένεια)].

267. (μαζί) με.

268. Βόδια.

269. προφ. ζ-ζεγκάρκια (ζ-ζεβγκάρκια).

270. Πιθάρι.

271. Επαλειμμένος, αβεστωμένος, ασπρισμένος, κλεισμένος.

272. βλ. 27.

273. βλ. 32.

274. βλ. 125.

275. Πρόκειται να καταλήξεις.

276. Πλάθεσαι.

217. Πίτ-τά 'μβρός και πίτ-τά πίσω, 'ά 'φκω (γυν.) ['ά 'βγω (άντρ.)]²⁷⁷
θέλω να μιλήσω.
218. Πόσιος 'εν ενγίξ-ζει²⁷⁸ μέλιν γί 'εν ε-γλείφει τα χερόγια (γυν.)
[χερόγια (άντρ.)] του.
219. Πόσιος 'παινά²⁷⁹ την νύφ-φημ-μας; Η τσιμβλιάρα²⁸⁰ η μάνα της.
220. — Πόσιος σου 'φκαλεν (γυν.) ['βγαλεν (άντρ.)]²⁸¹ do μάτισ-σου;
— Ο συγγενής-μου.
— Α! Για 'φτον²⁸² είναι 'τσα²⁸³ βατ-τιά (ή βαθ-θιά).
221. 'πο γέρον γάτ-τήν γάθ-θεσαι και πονδικούς δηγάσαι.
222. 'πο 'κειά που 'φ-φοράσαι φκαίν-νει (γυν.) [βγαίν-νει (άντρ.)]²⁸⁴
ο λαός²⁸⁵.
223. Πολ-λά 'φαες καρτούλ-λα (γυν.) [καρδούλ-λα (άντρ.)]²⁸⁶ μου, φάε
και αμαράκους²⁸⁷.
224. 'πο²⁸⁸ ξένοφ-φάε, πκίε και 'πο(με) δικόσ-σου ανδαλιβέριμ²⁸⁹-μην
γάμεις.
225. 'πο πίτ-τάμ-βου 'εν δρώεις, μη σε μέλ-λει²⁹⁰ κι 'αν γαεί.
226. Πορτές²⁹¹ ταξίκ-κια (γυν.) [ταξίγ-για (άντρ.)]²⁹² σκατά μερτί-
κά²⁹³.
227. 'πο την αγάπην δημ-βολ-λήν γαένας²⁹⁴ 'εμ-βεθ-θαίνει.

---

277. Θα βγω.
278. (δεν) αγγίζει.
279. βλ. 124.
280. πρφ. σίμβλιάρα (μτφ. άσχημη, όχι άξια επαίνου).
281. (έ)βγαλε.
282. Αυτό(ν).
283. βλ. 238.
284. Βγαίνει.
285. Λαγός.
286. Καρδούλα.
287. Φυτά που ο περιάνθιός τους δεν αλλάζει όψη μετά το θάνατο (αμάραντοι > αμαράκοι).
288. Από (ή μαζί με).
289. Αλισβερίσι < αλισιβερίσι (= δοσοληψία, συναλλαγή).
290. Νοιάζει, γνοιάζει.
291. Πορτές.
292. Ταξίδια.
293. Μερίδια (κέρδη).
294. Κανένας.

228. 'πο τις πορότες (γυν.) [πορόδες (άντρ.)] 'εβ-βάφουν αφκά (γυν.) [αβγά (άντρ.)]²⁹⁵.

229. Που γεν-νηθεί 'τ-τηφ-φυλακήν, δηφ-φυλακήθ-θυμάται.

230. Που 'εθ-θέλει να ζ-ζυμώσει δέκα μέρες κοσ'κινίζ-ζει²⁹⁶.

231. Που θέλει να ταξιέψει²⁹⁷, κοιμάται 'τ-το λιμάνι.

232. Που κάθεται καλά-καλά και πκίο καλά γυρέύκει (γυν.) [γυρέύγει (άντρ.)]²⁹⁸ ο δαίμονας του κοίλ-λιου²⁹⁹ του κουκ-κιά³⁰⁰ του μαερέύκει (γυν.) [μαερέύγει (άντρ.)]³⁰¹.

233. Που μάθει χτυμνός (γυν.) [γδυμνός (άντρ.)]³⁰² νδρέπεται νδυμένος.

234. Πού νά 'βρεις χιλ-λια ράμ-ματα (ή φράματα) να ράψεις (ή να φρά-ξεις) χιλ-λια στόματα.

235. Που σε 'γαπά λ-λίον γαι που 'εσ-σε 'γαπά καθόλου.

236. Που ζμίξει³⁰³ 'πο³⁰⁴ τα πίτ-τέρα³⁰⁵ κ' οι όρν-νιθες τσιμβούνδο³⁰⁶.

237. Που ταχυνοφάει³⁰⁷ και μικροπανδρέυτεί, ποτ-τέ 'εμ-μετα'ν-νιών-νει.

238. Που το μικρομάθει 'εν do γερονδοξεχνά.

239. Που του μέλ-λει³⁰⁸ να πνιεί³⁰⁹ με' τ-την γούπ-πάμ-βνιέται³¹⁰.

240. Που 'χει κατάραγ-γονικήν να πάει τομ-Μαν³¹¹ αργάτης (γυν.) [αργάτης (άντρ.)]³¹² και που 'χει παπ-πόγονική να πάει τομ-βρώτολη³¹³.

---

295. Αβγά.

296. προφ. κοσ'κινίζ-ζει.

297. (να) ταξιδέψει.

298. προφ. γυρέφκει (γυρέβγει).

299. Της κοιλιάς > του κοίλ-λιου (μεγθ.).

300. βλ. 152.

301. προφ. μαερέφκει (μαερέβγει) (= μαγειρεύει).

302. Γυμνός, γδυμνός (έκδύομαι > γτύν-νομαι > χτύν-νομαι).

303. Σμίγει.

304. Με.

305. Πίτουρα (πίτυρα > πίτερα > πίτ-τέρα).

306. προφ. σιμβούνδο (= τον τσιμπούν).

307. (που) φάει γρήγορα.

308. (του) είναι γραφτό.

309. (να) πνιγεί.

310. Πνίγεται.

311. (τον) Μάη(ν).

312. Εργάτης, ξωμάχος.

313. (τον) Ιούλιο (Πρωτόλης < Πρωτόουλης < Πρωτοζούλης < Πρωτοϊούλης).

241. Ἐπόψε³¹⁴ πάσιν³¹⁵ ἄ' ἐρχοῦνται³¹⁶ κί_αύριο θα χέξ-ζοῦνται.
 242. Π-πέσε - π-πέσε³¹⁷ το κοπέλ-λιν, γάν-νει τηγ-γρίαν να θέλει.
 243. Πράσ-σόφυλ-λομ³¹⁸-βράσ-σόφυλ-λον, ύφανα τομ-βάνομ³¹⁹-μου
 κί_εχω και τον άνδραμ-μου.
 244. Πρόκομ-μένος του φαγιού και γλήγορος³²⁰ του ύπνου.
 245. Πρώτα φγαίν-νει (γυν.) [βγαίν-νει (άντρ.)]³²¹ η ψυχή και ύστερι
 το χούι³²².

P

246. Ἐράφκε (γυν.) [Ἐράβγε (άντρ.)]³²³ ξήλων-νε, δουλ-λειά να μησ-σου
 λείπει.
 247. Ἐπάξε³²⁴ να φάεις και κλέφτε να ἔχεις.

Σ

248. Σάατον³²⁵- να ἔναι-μ-μάστορη³²⁶ κί_ας είναι χίλ-λιες ώρες.
 249. Σαν είν'δα φώτα φωτερά η Λαμβρή ἔπο³²⁷ τα νερά.
 250. Σ' έναν δόπον ήλαχα³²⁸ κί_ό,τι ἔκάν-ναν ήκαν-να.
 251. Ἐσχειούνται³²⁹ ἔ' οι αγρέλ-λες³³⁰, ἔσχειούνται³²⁹ ἔ' οι ελ-λιές.
 252. Ἐσκότων-νε λωλ-λούς³³¹, πλέρων-νε κέρεμέες³³².
 253. Σύρν-νε³³³ με κί_εγώ να κλαίω.

-
314. Απόψε.
 315. Πάν(ε).
 316. Ἐρχονται.
 317. Πες (λέγε).
 318. Φύλλο πράσου (μτφ. λίγο-λίγο).
 319. Ἐφάδι (μτφ. δουλειά, σκοπός).
 320. Γρήγορος.
 321. Βγαίνει.
 322. (το) «φυσικό», (η) ιδιοτροπία.
 323. Ράβε.
 324. Ἐρπαξε.
 325. Σάββατο(ν).
 326. Μάστορα, αφεντικό.
 327. Με.
 328. Ἐτυχα, βλ. και 28.
 329. πρφ. σειούνται (= σείονται, κουνιούνται).
 330. Αγριελιές (αγριλιές).
 331. Τρελούς.
 332. Τζερεμέδες (< τζερεμές = ζημιά).
 333. Τράβα.

Τ

254. Τ' Άι Νικήτα κούϊτα³³⁴ και τ' Άι Γιωρόκιού (γυν.) [Γιωρόγιού (άντρ.)] ξεκούϊτα.
255. Τ' αμβέλλ-λία θεν³³⁵ αμβελουρόκούς (γυν.) [αμβελουρόγούς (άντρ.)] και τα καρόφκια (γυν.) [καρόβγια (άντρ.)] ναύτες³³⁶.
256. Τα καλά του Σέβρη³³⁷ θέλουμ-μα τοσ-Σέβρην 'εν doθ-θέλου.
257. Τα λία³³⁸ λόγια ζ-ζάχαρη και τα καθόλου μέλι.
258. Τα λόγια τωμ-βολ-λώμ-βολ-λών γάν-νουν don άθ-θρώπολ - λωλ-λό.
259. Τα 'μβρος καρόφκια (γυν.) [καρόβγια (άντρ.)]³³⁹ φρόνιμεύκουν (γυν.) [φρόνιμεύγουν (άντρ.)]³⁴⁰ γαι τα πίσω.
260. Τα παλλ-λιά βαστούν³⁴¹ γαι τα καινούρκια (γυν.) [καινούργια (άντρ.)].
261. Τελευταίοζ-για³⁴² καλόμοιρός για³⁴² κακόμοιρός.
262. Τετράην³⁴³ γαι Παράσκειυκήν (γυν.) [Παράσκειυγήν (άντρ.)]³⁴⁴ da νύχια σου μην γόψεις και 'Κερόκιακήμ- (γυν.) ['Κερόγιακήμ- (άντρ.)] μηχ-χτενιότεις αθ-θέλεις να προκόψεις.
263. Τέτραος³⁴⁵ επάτησε, 'φτόμαος (γυν.) ['βδόμαος (άντρ.)]³⁴⁶ επέρασε.
264. Τημ-βοκ-κιάμ- (γυν.) [-βογ-γιάμ- (άντρ.)]³⁴⁷ (θ)α [(χ)α] βαστώ, για³⁴⁸ τους Τούρκους θα 'πανδώ³⁴⁹.

---

334. (μτφ.) κούρνιαζε, μαζεύου.

335. Θέλουν, χρειάζονταν.

336. πρφ. νάφτες.

337. Αντρικό όνομα (ίσως από την ξένη λέξη «σεβρό» = υποδηματοποιός).

338. Λίγα.

339. Καράβια.

340. πρφ. φρονιμέφκουν (φρονιμέβγουν).

341. Στηρίζουν.

342. 'Η

343. βλ. 158.

344. πρφ. Παράσεφκήν (Παράσεβγήν).

345. βλ. 158.

346. βλ. 159.

347. (την) ποδιά(ν).

348. 'Η.

349. Απαντώ, συναντώ, αποκρούω.

265. Της καματερός³⁵⁰ τ' αράχτιμ- (γυν.) [αράχτιμ- (άντρ.)]³⁵¹ βένδε μίλ-λια ε-πετάχτη³⁵².

266. Της 'Κερόγιακής (γυν.) ['Κερόγιακής (άντρ.)] χαρά και της Δευτέρας³⁵³ πίκρα.

267. Της μοίρας τα γράφουμενα μαν-νάρα³⁵⁴ 'εν da κόφκει (γυν.) [κόβκει (άντρ.)]³⁵⁵.

268. Της νύχτας τα καώματα³⁵⁶ θωρεί³⁵⁷ τα η μέρα και γελά.

269. Το αίμαν-νερόδ-δεγ-γίνεται κι άμ-μα³⁵⁸ γενεί 'εμ-βίν-νεται³⁵⁹.

270. Το 'εσ³⁶⁰-σε μέλ-λει³⁶¹ μηρ-ρωτάς ποτ-τέ κακόμ-μην έχεις.

271. Το καλαθάκιν δου ψαρά και τ' αβουζ-ζή³⁶² το πκιάτοδ-δέκα βο-λές³⁶³ ειν' ακ-κειανόν (γυν.) [αγ-γειανόν (άντρ.)]³⁶⁴ γαι μ-μια βολάγ-γεμά-το.

272. Το καλόν do ρούχομ 'βο³⁶⁵ την ούγιαφ-φαίνεται.

273. Το κρίμαν ε-νγαστρών-νεται³⁶⁶ και 'πο³⁶⁷ καιρού γεν-νιέται.

274. Τον άθ-θρώπο 'τ-τηδ-δουλ-λειάν don εγνωρίζ-ζεις.

275. Τον Οχτώβρην γι αν-ε-σπειρίζεις λ-λίος³⁶⁸-σιτάριν γάνεις³⁶⁹.

---

350. (της) προκομμένης, εργατικής.

351. Αδράχτι > αράχτι > αράχτι.

352. 'Επετάσθην (παθητικός αόριστος του πετάννυμι) > επετάχτη(ν) = πετάχτηκε.

353. πρφ. Δευτέρας.

354. Μεγάλο μαχαίρι, τσεκούρι κοφτερό και από τις δύο μεριές.

355. Κόβει.

356. Καμώματα.

357. (τα) βλέπει.

358. Αν, όταν.

359. (δεν) πίνεται.

360. Δεν.

361. Νοιάζει, γνοιάζει.

362. (του) κυνηγού (τουρκική λέξη avci > αβτζής > αβουζ-ζής).

363. Φορές.

364. Αδειανό(ν), άδειο.

365. Από.

366. Γαστρώνεται, κυοφορείται (μτφ.).

367. Μετά.

368. Λίγο(ν).

369. Θερίζεις, σοδιάζεις.

276. Το ούτσι-ούτσιν³⁷⁰ δέσ-σερίς, το κατοικούριμ³⁷¹-βένδε και το ούυλ-λίν³⁷² γαι το κατ-τίμ³⁷³-μέρες σαράνδα πένδε.
277. Το παιίσ³⁷⁴-σου πάνδρεψεζ-γειτονάσ-σου το' 'καμες.
278. Το 'πορ-ρίξιμιόν³⁷⁵ γαράβισ-σε βαθύλ-λιμάνιρ-ράσ-σει³⁷⁶.
279. Το Σάατον³⁷⁷ έχειμ-μιαν γακήν ώρα.
280. Τοτ-τέμβέλησ-σαν don έχεις, τομ-βρόφήτην δι τοθ-θέλεις;
281. Του Απρίλ-λη και του Μα³⁷⁸ είναι-ν-δα ψωμ-μιά πολ-λά.
282. Του Γεν-νάρη το φενγάριν ήλ-λιος της ημέρας-μοιάζ-ζει.
283. Του Γεν-νάρη το φενγάριμ - μοιάζ-ζει με μαράγαριτάρι (γυν.) [μαράγαριτάρι (άντρ.)].
284. Του Γεν-νάρη το φενγάριμ-βαρά ώραν - νά' ναι-μ-μέρα.
285. Του γέρου τα κωλ-λάκια³⁷⁹ πίκρες είναι-ν-γαι φαρόμάκια.
286. Του ήλ-λιου κύκλος άνεμος, του φενγαρόκιού (γυν.) [φενγαρόγιού (άντρ.)] νερά 'ναι.
287. Τούρκον γί_αν γάμεις φίλοβ-βάστα κι_έναξ-ξύλο.
288. Τους καλούς τους καλογέρους ο Θεός τους -ε-γνωρίζ-ζει (ή -ε-γρώνίζ-ζει).
289. Του φτωχού το σκόινιμ³⁸⁰-μονόν 'εν-ε-φτάν-νει και διπλόμ-βερίς-σεύκει (γυν.) [-βερίς-σεύγει (άντρ.)]³⁸¹.
290. Το φίθ³⁸²-θωρείς, την γωλοσυρματιάν³⁸³ δου λουάζ-ζεις³⁸⁴;
291. Τσοπάνον³⁸⁵ γαι ψαράμ-βοτ-τε μην γάμεις φίλο.

370. πρφ. ούσι-ούσι [= το γουρούνι (ηχομιμητικά)].

371. πρφ. κασίκούρι(ν) (= το κασίκι).

372. πρφ. ούυλ-λί(ν).

373. Το γατί.

374. Το παιδί(ν).

375. Παραπεταμένο.

376. Αράζει, αγκυροβολεί, βρίσκει καταφύγιο (μτφ.).

377. Σάββατο(ν).

378. (του) Μάη.

379. Ερωτοδουλειές (μτφ.).

380. βλ. 115.

381. πρφ. περισ-σέφκει (περισ-σέβγει).

382. (το) φίδι(ν).

383. Το ίχνος που αφήνει στο χώμα το φίδι, όταν έρπει.

384. Ψάχνεις (πιθανότατα από το λαγαριάζω ή το λογιάζω = σκέπτομαι).

385. πρφ. σοπάνον.

292. Τσοπάνος³⁸⁶ άγος ή αγ³⁸⁷-γενεί, σκατένηδ-δόξαν έχει.
293. Τσουκ-νάλιμ³⁸⁸-βου 'εν δρώεις 'πο³⁸⁹ μέσα 'ε-βα³⁹⁰ ν-να σπάσει ο πάτος του!
294. Τσουκνούες³⁹¹ του καλοκαιορίου (γυν.) [καλοκαιορίου (άντρ.)], μαρούλ-λια του 'Χειμώννα.
295. 'Τ-τα πρύμα³⁹² παν' γ' οι κολοκύθ-θες.
296. 'Τ-το δικόμ-μας το χωρίομ- (γυν.) [χωρίομ- (άντρ.)]³⁹³ -βαπάν γαι γιατρόμ-'βοσπέρα³⁹⁴ τον γαλού³⁹⁵.
297. 'Τ-το κακορίζ-ζικο χωρίον (γυν.) [χωρίον (άντρ.)] δομ-Μάημ-μήναβ-βρέχει.
298. 'Τ-το κοφ-φίνιν 'εχ-χωρεί, 'τ-το καλάθιμ - βέρισ-σεύκει (γυν.) [περίσ-σεύγει (άντρ.)]³⁹⁶.
299. 'Τ-τους πένδε μήνες κάθιζ-ζε, τ-τους έξι παράκάθιζ-ζε· και τους εφτά και τους οχτώ σήκου³⁹⁷ και μην ε-νδρέπεσαι.
300. Τυρίν γί αλεύριλ-λείφομαι (γυν.) [λείβομαι (άντρ.)]³⁹⁸ και πα-ράστιάν³⁹⁹ γαι ξύλα και τέζ-ζερημ⁴⁰⁰-βο το νερό να κάμω μακαρούνες⁴⁰¹ τυροξύστην γαι κουτάλαφ-φκάλιν-νω (γυν.) [-βγάλιν-νω (άντρ.)]⁴⁰² 'πο⁴⁰³ τηγ-γειτοῦ-νιά.

386. πρφ. σόπανος.

387. Αν.

388. πρφ. σουκ-νάλι(ν).

389. Από.

390. Δεν πάει.

391. πρφ. σουκνούες (καυσοκνίδα > καψοκνία > κατσουκνία > τσουκνία > τσουκνούα ή άκανθοκνίδα - κυνοκνίδα > κυκνίδα > τσουκνίδα > τσουκνίδα, σύμφωνα με τον Ανδριώτη).

392. Όταν ο καιρός είναι ευνοϊκός φυσάει από την πρύμ(ν)η.

393. Χωριό(ν).

394. Απόσπερα (άπό + έσπερα).

395. Καλού(ν).

396. βλ. 381.

397. Σήκω.

398. Μου λείπει(-ουν) (λείπω > λείψομαι > λειφθήσομαι).

399. (μεταλλικός) τρίποδας πάνω στον οποίο τοποθετούσαν το τσουκάλι για να μαγειρέψουν.

400. Τέντζερης (< τουρκική λέξη για να μαγειρέψουν tencege = χύτρα).

401. Ζυμαρικά (που έφτιαχναν με χωριάτικο, χειροποίητο φύλλο) (μακαρόνια > μακαρόνες > μακαρούνες).

402. Βγαίνω.

403. Από

301. Τύχην-να 'χουν da προυκιά⁴⁰⁴ κι ας είν' γαι λιναρέν-νια.
 302. Των ακριβών da πράματα τρών da οι χαροκόποι⁴⁰⁵.

Φ

303. Φάε σκόρτον (γυν.) [σκόρδον (άντρ.)]⁴⁰⁶ do ταχύ⁴⁰⁷ να κάμεις
 άνδερόμ⁴⁰⁸ βαχύ⁴⁰⁹.
 304. Φοούμουν⁴¹⁰ γ' ηφοϊρίζ-ζα⁴¹¹.
 305. Φρού-φρού⁴¹² και τ' αμβέλλ-λια ανάφραα⁴¹³.

Χ

306. Χαδέψαμεν⁴¹⁴ do το παιίμ⁴¹⁵-μας κ' 'ήφαεν dην γεφαλήμ-μας.
 307. Χατίριν⁴¹⁶ dou βασιλικού ποτίζ-ζεται κ' η γλάστρα.
 308. Χιλ-λια μέτρα κι έναν γάν-νε.
 309. Χόρευκέ (γυν.) [Χόρευγε (άντρ.)]⁴¹⁷ Μαρκιά (γυν.) [Μαρκιά
 (άντρ.)]⁴¹⁸ και σ'κειου⁴¹⁹ κι έχε κι έν-νοιαν⁴²⁰ dou σπιτιού.
 310. Χρέιαμ⁴²¹ bou σου 'χω Μάρτη μου για⁴²² βρέξειζ-για⁴²² 'εν-ε-
 βρέξειζ.

404. Προικιά.

405. Γλεντοκόποι, αυτοί που τρώνε «χαράμια».

406. Σκόρδο(ν).

407. (το) πρωί.

408. Έντερο.

409. Παχύ.

410. Φοβόμουν

411. Φοβέριζα.

412. Βιαστικά.

413. Ανάφραγα, ξέφραγα.

414. Χαϊδέψαμε(ν).

415. (το) παιδί(ν).

416. Χατήρι(ν).

417. πρφ. χόρεφκέ (χόρεβγε).

418. Όνομα (δηλωτικό γυναίκας που αν και φαίνεται χαζή, μπορεί να κάνει κακό, είναι πονηρή).

419. πρφ. σ'κειου (= σείου, κουνήσου).

420. Έγνοια(ν).

421. Ανάγκη.

422. Ή.

311. Χωρίς κέρτος (γυν.) [κέρδος (άντρ.)]⁴²³ κέρτατα, χωρίς νδρόπες
κουούν-νια⁴²⁴.

Ω

312. — Ωρα, καλή σου παλ-λιέ⁴²⁵.

— Κουκ-κιά⁴²⁶ σπέρονω.

— Καλώς τα κάν-νεις.

— Δουά⁴²⁷ τα 'χα και πέρουσι.

313. Ωσπου να 'ρτει⁴²⁸ του πλούσιου η όροξη⁴²⁹ φκαίν-νει (γυν.)
[βγαίν-νει (άντρ.)]⁴³⁰ του φτωχού η ψυχή.

---

423. Κέρδος.

424. Κουδούνια.

425. Γέρο.

426. βλ. 152.

427. βλ. 142.

428. Νά 'ρθει.

429. Όροξη.

430. Βγαίνει.

